

Dönem : 1

Toplantı : 5 CUMHURİYET SENATOSU S. Sayısı : 559 a ek

Cumhuriyet Senatosu Maraş Üyesi Cenap Aksu ve 5 arkadaşının, İçtüzüğün 114 ncü maddesi sonuna iki yeni fıkra eklenmesine dair İçtüzük teklifi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (2/135)

1 . 7 . 1964

Cumhuriyet Senatosu Sayın Başkanlığına

Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünün 114 ncü maddesi sonuna iki yeni fıkra eklenmesine ait teklif tasarısı ile gerekçelerini ilişikte sunmaktayız. Gereğinin ifasına müsaadelerini rica ederiz. Saygılarımızla.

Burdur
F. Kınaytürk

Maraş
C. Aksu

İstanbul
O. Gümüsoğlu

Samsun
E. Işıklar

Trabzon Senatörü
R. Zaloğlu

GEREKÇE

Anayasa Mahkemesinde Cumhuriyet Senatosu kontenjanından açık bulunan bir üyelik için yapılacak seçim münasebetiyle son günlerde Genel Kurulda Sayın Sırrı Atalay'ın takriri üzerine alınan karardan sonra, bu karara karşı vâkı itiraz hakkında Anayasa ve Adalet Komisyonunun hazırladığı rapor muhtevası ile bunun müzakeresi sırasında üyelerce izhar olunan çeşitli fikir ve mütalâalar İçtüzüğün 114 ncü maddesinin mâna ve ruhuna ve kanun vâzının aynı konuda tecelli eylemiş olan iradelerine zıt bir anlayışa ve tatbikata sebebiyet verecek bir malhiyet arz ettiğinden, bu maddenin noksan veya mahzurlardan salim bir hale getirilmesi zaruretiyle sonuna bir fıkra ilâvesine ait bu değişiklik teklifini yapmış bulunmaktayız.

Her şeyden önce şuna dikkat olunmak lâzımdır ki : Anayasanın 145 nei maddesi, Cumhuriyet Senatosunun Anayasa Mahkemesine iki üye seçeceğini tasrih ettikten sonra bunlardan birinin Üniversiteler Hukuk, İktisat ve Siyasal Bilimler öğretim üyelerinin bir arada toplanarak açık üyeliklerin üç katı tutarında ve gizli oyla gösterecekleri adaylar arasından olmasını şart kılarak Cumhuriyet Senatosunun iki üyeden yalnız birisi için kayıtlamıştır. Buna mukabil diğer üyelik için Anayasa Cumhuriyet Senatosunun kayıtlayıcı her hangi bir hüküm yoktur.

Şu suretle Anayasa tarafından, Cumhuriyet Senatosuna diğer üyeyi seçme hususunda hiçbir tahdide tabi olmaksızın tam bir muhayyerlik bahşedilmiş olduğu meydandadır. Binaenaleyh diğer üye için mutlak bir seçim yetkisine sahip kılınmış olan Cumhuriyet Senatosu elbette ki dilediğini seçmekte tamamiyle serbesttir.

Anayasanın 145 nei maddesinin taşıdığı bu mâna, sadece takdir ve tefsirimiz mahsulü bir izah değildir; yasama meclisleri de daha önce bu noktada yekdiğeriyle tamamen mutabık ve hattâ müttefikler.

Nitekim, Anayasa Mahkemesinin kuruluş Kanununun 5 nei maddesinin nihai şeklini almasında her iki meclisin tezahür etmiş bulunan iradeleri bu mutabakat ve ittifağın bâriz misallerinden birini teşkil eder.

Filhakika bu kanunun Hükümet tarafından sevk edilmiş tasarısında, yasama meclislerinin seçecekleri üyelere taallûk eden 5 nci maddesinin 3 ncu fıkrasıyla, diğer üyenin o meclislerce kendi Anayasa ve Adalet ve İçişleri Komisyonunun gösterecekleri üç kat tutarındaki adaylar arasından seçilmesi derpiş edilmiş ve bu şekil yalnız Bütçe Komisyonundan gayri komisyonların benimsenmesi neticesi Millet Meclisince tasvibolunmuş iken; Cumhuriyet Senatosundaki müzakereler sırasında Sayın Fikret Turhangil, Sayın Suphi Batur ve Sayın Sadık Artuklu'nun izahlarına muvazi takrirler üzerine mezkûr fıkranın maddeden çıkartılmasına karar verilmiş ve Millet Meclisi dahi Cumhuriyet Senatosunun bu değiştirme şeklini benimsiyerek madde böylece kanunlaşmıştır. (Sonda 1 Nolu nota dikkat)

Konumuz bakımından bu hâdisenin ehemmiyeti, Anayasanın yasama meclislerine tanıdığı mutlak seçim yetkisinin bâzı komisyonlara gösterilecek adaylara inhisar ettirilmesini hem Anayasaya muhalefet ve hem de meclislerin salâhiyetlerini ihlâl mahiyetinde gören hatiplerin bu fikirlerinin ilk defa Senatoca kabul ve sonradan Millet Meclisince benimsenerek meclislerin iradelerinin aynı noktada birleşmiş olmasındandır.

Bunun diğer bir misali de, Yüksek Hâkimler Kurulunun teşkiline ait Hükümet tasarısında, bu kurula yasama meclisleri tarafından seçilecek üyelere mütaallik 20 nci maddede de öteki kanundaki hüküm aynen getirilmiş iken meclislerce bu takyidedeki hükmün madde metninde teyidedilmesiyle tezahür eylemiştir. (Not 2 ye müracaat)

Anayasanın bu sarîh mânası ve kanun vâzının inzınam iradesi karşısında Cumhuriyet Senatosu İctüzüğünün 114 ncu maddesiyle üyelere ve Genel Kurula ait mutlak seçim yetkisinin nez veya tahdidedilmiş olabileceği asla düşünülemez.

Kaldı ki, İctüzüğün bu maddesi, sadece Anayasa Mahkemesinde ve Yüksek Hâkimler Kurulunda Cumhuriyet Senatosu kontenjanından açılacak üyelikler için Başkanlık Divanı'na yapılacak usuli muameleleri tesbit etmekte, fakat üyelerin kullanacakları oy istikametinde ve bu oylarla tecelli edecek kararlara ilişkin hiçbir müeyyideyi muhtevi bulunmamaktadır.

Maddenin bütününde başkanlığa ve divanına teveth olunan usuli muamelelere ait vazifeler ise, açık üyeliklere ait seçimin yapılmasından en az 15 gün önce bir ilân yapılması ve bu ilânda buraya seçilmeyi arzuluylacakların hangi tarihe kadar ne gibi belgelerle müracaat edeceklerinin belirtilmesi, müracaat müddetinin bitiminden iki gün zarfında müracaat evrakı tetkik edilip seçilme yeterliğini haiz olanların bir listesinin hazırlanması, seçim günü tâyin edilip listenin bastırılarak üyelere dağıtılması işlerinden ibarettir.

Başka hiçbir hükmü ihtiva etmiyen bu maddenin istihdaf ettiği yegâne gaye, seçim esnasında üyelerin tam ve mutlak olan oy serbestisi içinde tercih edecekleri kimseyi tâyinde mukayese ölçülerine bunları da dâhil edebilmeleri için bu üyeliklere seçilmeyi arzuluylanların kendilerini Cumhuriyet Senatosunun takdirine arza imkân sağlanmamasından başka bir şey değildir ve olamaz.

Binaenaleyh sırf müracaat sahiplerini bir tablo halinde Genel Kurulum ıttılama sunmaktan başka bir gayesi ve hükmü olmiyan bu madde ile hem üyelerin hem de Senatonun bağlanmış olacağı faraziyesi, kendi kendini inkârdan başka bir mânaya hamlolunamaz.

Şu da var ki, yukarda temas edildiği üzere Anayasa Mahkemesi ile Yüksek Hâkimler Kurulunun teşkiline ait kanunlarda kendi bünyesine dâhil bulunan komisyonların aday tesbit etmelerini bile üyelerin ve Senatonun haklarına tecavüz sayan bu heyetin, şimdi kendisini sadece muayyen bir süre zarfında müracaat edenlerle mukayyet kıldığını mütalâa etmek, binnetice Anayasayı kanun vâzının belirli iradesini, üyelerin temsili sıfatını ve nihayet Senatonun mânevi varlığını zedelemek olur.

İşte bütün bu mülâhazalarla vardığımız tek gerçek, İctüzüğün 114 ncu maddesi muvacehesinde, Başkanlık Divanı'na müracaat sahiplerine ait bir listenin hazırlanıp Umumi Heyetin ıttılama arz edilmesi hâdiseyi, hiçbir zaman ne üyelere ve Cumhuriyet Senatosuna mutlaka bunlardan birini seçme mecburiyetini tahmil ve ne de bu liste dışında başkasını seçmekten men etmediği hakikatidir.

Lâkin bu bedahetlere rağmen, son günlerde Sırrı Atalay arkadaşımızın takriri ile alâkalı olan Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu münderecatı ile bunun müzakeresinde izhar olunan fikir ve reylerle mezkûr 114 nci maddenin zorlanarak yanlış bir tatbik yoluna götürülmesinden endişe ettiğimiz içindir ki; bu maddeyi Anayasa mânasına ve kanun vâzının iradesine uygun bir vazihete erdirmeyi zaruri sayarak maddenin sonuna ilâvesini uygun bulduğumuz iki paragrafı tasvip ve takdirlerinize arz etmekteyiz.

İlâvesini teklif ettiğimiz iki paragraftan ilki oylama muameleleri ve safhalarına, ikincisi ise üyelerin ve Genel Kurulun oy ve seçin serbestisine taallûk etmektedir ki, bunlar mezkûr 114 nci maddenin ahengini bozmaksızın mâna ve gaye itibariyle maddenin boş tarafını itmam eder mahiyettedir.

Netice olarak, 114 nci maddeye eklenmesini uygun gördüğümüz fıkra veya paragrafların bu gerekçedeki esaslar nazara alınmak suretiyle tasvibini talep ve rica etmekteyiz.

Not: 1. Anayasa Mahkemesi kuruluşu ve yargılama usulleri hakkında Kanunun Yasama Meclislerince seçilecek üyelere ait 5 nci maddesi için müracaat edilecek dergiler şunlardır:

Millet Meclisi 9 . 4 . 1962 tarih 71 nci Birleşime ait derginin 51, 72, 73 10 . 4 . 1962 tarih 72 nci Birleşime ait derginin 365 ilâ 373

Cumhuriyet Senatosu 18 . 4 . 1962 tarih 52 nci Birleşime ait derginin 376 - 379

Millet Meclisi 21 . 4 . 1962 tarih 78 nci Birleşime ait derginin 604 ncü sayfalar.

Not : 2. Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununda Yasama Meclislerince seçilecek üyelere ait 20 nci maddesi için müracaat tutanak dergileri:

Millet Meclisi 13 . 4 . 1963 tarih 74 ncü Birleşim sayfa 41, 42 ve 457 ncide.

Cumhuriyet Senatosu 21 . 4 . 1962 tarih 55 nci Birleşim sayfa 524 te.

TEKLİF METNİ

İçtüzüğün 114 ncü maddesi sonuna yeniden eklenmesi teklif edilen fıkralar şunlardır:

«İlk iki oylamada üçte iki ve sonrakilerde salt çoğunluk sağlanıncaya kadar devam edecek olan oylamalar arasındaki talikler veya tatiller esnasında başka talipler veya üyeler tarafından adaylık için yeni müracaat ve teklifler olursa, Başkanlık Divanıca, bunların sadece oy puslalarının dağıtılmasından önce Genel Kurulun bilgisine sunulmasıyla yetinilir.

Bu tablo ile sonraki müracaat veya teklifler üyeleri bağlamaz. Genel Kurul bunların içinden veya dışından her hangi kimseyi seçmekte serbesttir.»

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu

Cumhuriyet Senatosu
Anayasa ve Adalet Komisyonu

Esas No: 2/135

Karar No: 121

26 . 2 . 1965

Yüksek Başkanlığa

Cumhuriyet Senatosu Maraş Üyesi Cenap Aksoy ve beş arkadaşının, Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 114 ncü maddesinin sonuna iki yeni fıkra eklenmesine ait teklif Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına 2 Temmuz 1964 tarihinde Komisyonunuza tevdi buyurulmakla Komisyonumuzun 24 Şubat 1965 tarihli Birleşiminde tetkik ve müzakere olundu.

C. Senatosu (S. Sayısı : 559 a ek)

Teklif, Anayasa Mahkemesinin veya Yüksek Hâkimler Kurulunun Cumhuriyet Senatosu Kontenjanında açılacak üyelikler için Cumhuriyet Senatosuna yapılacak seçimlerde üyelerin, Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 114 nci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen aday tablosu ile bağlanmamalarını ve üyelerin bu tabloda gösterilen adaylar dışından da seçme hakkını kullanabilmelerini temin edicidir.

Komisyonumuz, adayların seçiminden evvel üyelere tanınmalarını imkân dâhiline sokan, adaylık müessesesini bir esasa bağlayan, seçimin bir sistem dâhilinde ve sıhhatli cereyanını temin eden İçtüzüğü'nün 114 nci maddesinin mevcut hali ile muhafazasının daha isabetli olacağı neticesine vardığından teklifi benimsememiştir.

Genel Kurulun tasviplerine sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile arz olunur.

Başkan	Kâtip	Bu Raporda Sözcü	
Aydın	Kastamonu	Bursa	Ağrı
<i>O. S. Sarıgöllü</i>	Muhalifim	<i>Ş. Kayalar</i>	<i>S. Türkmen</i>
	<i>A. N. Tuna</i>		
Çanakkale	Konya	Sivas	Uşak
<i>N. Altan</i>	<i>M. Obuz</i>	<i>R. Ökten</i>	<i>K. Coşkunoglu</i>

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu

Cumhuriyet Senatosu
Anayasa ve Adalet Komisyonu
Esas No. 2/135
Karar No. 17

21 . 1 . 1966

Yüksek Başkanlığa

Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 114 nci maddesine iki fıkra eklenmesi hakkında Cumhuriyet Senatosu Maraş Üyesi Cenap Aksu ve beş arkadaşı tarafından yapılan teklif Komisyonumuzca incelenerek reddolunmuş ve bu konuda Komisyonumuz tarafından tanzim edilen 26 . 2 . 1965 tarih ve esas 2/135, karar 121 sayılı rapor, Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun tasviplerine arz olunmuş idi.

Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulu tarafından konunun görüşülmesi sırasında, Komisyon Sözcüsü; Komisyonca gerekli incelemeler yapılmak üzere, raporu geri almış idi.

Komisyonumuz, 12 . 1 . 1966 tarihli toplantısında, bu konu için sözeüğe, komisyon üyelerinden Zihni Betil'i seçtikten sonra, konuyu yeniden incelemiştir :

İçtüzüğü'nün 114 nci maddesi, Anayasa Mahkemesi ile Yüksek Hâkimler Kuruluna Cumhuriyet Senatosu tarafından seçilecek üye adaylarının tesbit usulünü tanzim etmekte ve adayları, soyadları ve bütün nitelikleri aday tablosuna geçirilmiş bulunan adaylar arasından yapılmasını emreylemektedir.

Cenap Aksu ve arkadaşlarının teklifi, gerekli oyun sağlanamaması suretiyle seçim işleminin uzaması halinde, aday tablosundaki belli adaylara ilâveten yeniden aday gösterilmesi imkânını sağlamak ve Cumhuriyet Senatosu üyelerine, aday tablosundaki adaylar veya bunlara ilâveten sonradan gösterilen adaylar dışında olan ve seçilme niteliğine sahip bulunan kimseleri de seçebilme hakkını tanımak amacını gütmektedir.

Komisyonumuz; bu teklifi,

«Adayların seçiminden evvel üyelerce tanınmalarını imkân dâhiline sokan, adaylık müessesesini bir esasa bağlayan, seçimin bir sistem dâhilinde ve sıhhatli cereyanını temin eden İktüzüğün 114 ncü maddesinin mevcut hali ile muhafazasının daha isabetli olacağı» gerekçesi ile reddetmiştir.

Raporumuzun Genel Kurul tarafından görüşülmesi sırasında Cumhuriyet Senatosu Burdur Üyesi Faruk Kınaytürk ve Samsun Üyesi Enver Işıklar tarafından müştereken yapılan teklif ile konunun Komisyonumuzca yeniden incelenmesi esnasında Cumhuriyet Senatosu Samsun Üyesi Refet Rendei tarafından yapılan teklif ise, seçim işleminin 6 aylık devreler zarfında sonuçlandırılmaması halinde aday tablosunun 6 ayda bir yeniden tanzim edilmesi şeklindedir.

Konunun Komisyonumuzca yeniden incelenmesi sırasında, Cumhuriyet Senatosu Kastamonu üyesi Ahmet Nusret Tuna da, seçimin sonuçlandırılmasının uzaması halini göz önüne alarak, Başkanlık Divanı kararı ile adaylığa müracaat için ayın şekilde yeniden ilân yapılabilmesinin bir fıkra halinde maddeye eklenmesini teklif etmiştir.

Bütün bu tekliflerin yazılı ve sözlü gerekçesi, Cumhuriyet Senatosunun Yüksek Hâkimler Kurulundaki münhal üyeliğe 14 . 10 . 1964 tarihinden beri ve Anayasa Mahkemesindeki münhal üyeliği de 16 . 1 . 1964 tarihinden beri üye seçememiş olmasından ve o tarihlerden bu yana seçilme niteliğini kazanmış bulunan kimselere de aday olma veya gösterilme imkâm verilmesinin maksada ve adalete uygun düşeceğinden ibarettir.

Bu gerekçe, ilk bakışta teklifleri isabetli gibi göstermekte ise de, mesele bütün cepheleri ile mütalâa olunduğu zaman görülür ki, teklifin kabulü, Anayasamızın dayandığı espri ve prensibe aykırı düşen son derece önemli mahzurlar doğuracaktır :

1. Gerek Anayasa Mahkemesi, gerekse Yüksek Hâkimler Kurulu, kurulmaları Anayasa tarafından emredilen birer Anayasa müessesesidirler.

Bu müesseselerin Anayasa tarafından tâyin edilen görevleri de, kuvvetler ayrılığı prensibine dayanan demokratik düzenimizin yaşaması, bakımından, son derece önemlidir.

Sonra bu müesseseler devamlı olarak çalışırlar.

Bu durum, göz önüne alındığı zaman hemen kabul edilir ki, bu müesseselere üye seçimi işleminin gecikmeye asla tahammülü yoktur. Zira, gecikme, müesseselerin devamlı olarak cereyan etmesi gereken önemli çalışmalarını aksatır. Binaenaleyh, İktüzüğe seçim işleminin 6 aylık devreler zarfında sonuçlandırılmaması ihtimalini nazara alarak, aday tablosunun 6 ayda bir yeniden tanzim edilmesine imkân veren bir hüküm eklenmesi, Cumhuriyet Senatosuna, mümkün olduğu kadar süratle yapılması gereken seçim işlemini 6 aylar ölçüsünde geciktirebilme yetkisi verme mânasına gelir ki, böyle bir yetkiyi, Anayasamızın dayandığı espri ve prensipler ve sözü edilen müesseselerin kuruluşları maksadiyle bağdaştırmaya asla imkân yoktur.

2. Bu çok yerinde mülâhazaya rağmen, denilebilir ki,

(Gecikme bir vakıa olarak ortadadır. Bu kadar uzun sürmüş olan gecikme zarfında sözü edilen müesseselere üye seçilebilme niteliğini kazanmış, gerçekten değerli kimselerden aday olma veya gösterilme imkânını esirgemek, adalet icaplarına aykırı düşmez mi?.)

İktüzüğe adları geçen müesseseler için yapılacak her seçimde gecikmeyi mazur gösterecek ve devamlı olarak işliyecek bir hüküm konulması, bu takdirde dahi, kabul olunamaz. Olsa olsa, bir fiili sonuç olarak göz önüne alıp, fiilen husule gelmiş bulunan gecikmenin mahzurlarını gidermek için İktüzüğe bir defaya mahsus ve munhasır olmak üzere uygulanacak geçici bir hükmün konulması düşünülebilir ki, bu düşünceenin de, mevzuatta ve tatbikatta bir istikrar sağlama prensibi ile bağdaştırılması kabil değildir.

3. Ayrıca belirtmek yerinde olur ki, seçim gecikmesi, İktüzüğün 114 ncü maddesine göre tesbit edilen aday tablosundaki adayların, Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Hâkimler Kurulu üyeliklerine ehil ve lâyük görülememiş olmalarından doğmamıştır.

4. Ahmet Nusret Tuna'nın teklifinin reddi için, bu üç sebebe ilâveten, şu sebep de mevcuttur :

